



VEZİRKÖPRÜ YÖRESİ KÜLTÜR TURİZMİ POTANSİYELİNİN ANALİTİK HİYERARŞİ YÖNTEMİ İLE BELİRLENMESİ VE SWOT ÖLÇÜTLERİNİN TEMEL KÜLTÜR TURİZMİ KRİTERLERİYLE OLAN İLİŞKİSİ

DETERMINATION OF CULTURAL TOURISM POTENTIAL IN VEZİRKÖPRÜ PRECINCTS BY ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS AND RELATIONS OF SWOT MEASURES WITH FUNDAMENTAL CULTURAL TOURISM CRITERIA

Seyfullah GÜL¹ & Ali YILMAZ²

Özet

Bu çalışmada, Vezirköprü yöresi kültür turizmine yönelik SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) ölçütlerinin oluşturulması ve SWOT ölçütlerinin temel kültür turizm kriterleriyle ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada elde edilen SWOT analizi sonuçlarına göre uzmanlar; Vezirköprü yöresinin turizm açısından güçlü yönlerin ve fırsatların, zayıf yönler ve tehditlere göre oldukça avantajlı olduğunu vurgulamaktadır. Yörenin turizm açısından en güçlü yönü; tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olmasıdır. Farklı turistik aktivitelerin yapılabileceği doğal ve kültürel ortamların varlığı önemli bir fırsat olarak görülürken, turizm konusunda bilinç ve deneyim eksikliği en zayıf yön olarak ortaya çıkmaktadır. Yörenin kültür turizmi potansiyelinin harekete geçirilmesi, turizmi geliştirecek yatırımlara öncelik verilmesi önem taşımaktadır. Yöre halkının turizm bilinci geliştirilmeli, yöredeki doğal, tarihi ve kültürel yapının bozulmasını önleyecek çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler : Vezirköprü Yöresi, Turizm, Kültür Turizmi, SWOT, Analitik Hiyerarşi Yöntemi.

Abstract

The aim of this study is to identify the SWOT criteria (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) concerning the cultural tourism in Vezirköprü as well as introducing the relationship between the SWOT criteria and the main cultural tourism criteria. Based on the findings obtained from the SWOT analysis, experts emphasize that the strengths and opportunities are more than the threats and the weaknesses. The most important aspect of the area in terms of tourism is having historical and cultural assets. While the existence of natural and cultural environments available for different touristic activities is considered to be a significant opportunity; the lack of consciousness and experience in tourism appears to be the weakest aspect. The investments aiming to foster tourism in the area should be given precedence. It is necessary to take heed of the practices that make it possible for the people to attain tourism consciousness and awareness and prevent the harm to the natural, historical and archeological assets.

Keywords: Vezirköprü Precincts, Tourism, Cultural Tourism, SWOT, Analytical Hierarchy Process.

¹ Yrd. Doç. Dr.OMÜ Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölüm , seyfullah.gul@omu.edu.tr

² Prof. Dr. Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, ali.yilmaz@usak.edu.tr

*Bu makale, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalında Prof. Dr. Ali Yılmaz danışmanlığında hazırlanan "Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Turizm, ülkeler için önemli gelir ve istihdam kaynağı olarak giderek önem kazanan bir sektördür. Dünyada, deniz, kum ve güneşe dayalı kitle turizmi önemini korumakla birlikte, alternatif turizm çeşitleri hızla gelişmektedir. Kültür turizmi, gelişen alternatif turizm çeşitleri içinde dikkati çekmektedir.

Kültür turizmi, turizm faaliyetleri içinde yeni bir turizm şekli olarak görülse de, kültürel amaçlı seyahat turizmin her zaman önemli bir parçası olmuştur (Zadel, Z. & Bogdan, 2013:355-366). Bir topluma ait somut ve somut olmayan birçok değeri içinde barındıran kültür, farklı kültürlerin ilgisini çekmekte, turizmde önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Farklı kültürleri tanımak, bilgi ve deneyimini artırmak, kültürel etkinliklere katılmak için yapılan seyahat ve konaklama olarak tanımlanan kültür turizmi, özgün kültürel kaynaklara dayanmakta ve ülkelerin, bölgelerin tanıtımında önemli rol oynamaktadır. Kültür turizmi, yılın hemen her mevsiminde yapılan bir faaliyet olması nedeniyle, turizmin bölgelere ve zamana yayılmasına, turizm gelirlerinin artmasına ve bölgeler arası gelişmişlik farkının giderilmesine de katkıda bulunmaktadır (Özgüç, 2007: 80). Kültür turizmi, her ülke ve bölgenin kendine özgü kültürel kaynaklarının, turizm yoluyla maddi değer kazanmasını sağlamakta, geçmişte sanayileşme ve modernleşmeden uzak kalarak ekonomik olarak gelişmemiş yerlere, gelişme ve kalkınma fırsatı sunmaktadır (Yılmaz, 2016: 61).

Türkiye'nin Orta Karadeniz bölümünde Aşağı Kızılırmak Havzası'nda yer alan (Şekil 1) ve yerleşme tarihinin oldukça eskiye dayanan Vezirköprü yöresi, günümüze kadar gelebilmiş tarihi dokusu ve yerel kültür özellikleriyle dikkati çekmektedir. Arkeolojik araştırmalar, Vezirköprü yöresinin Kalkolitik Dönem'den itibaren yerleşim yeri olduğunu ortaya koymaktadır (Oymağaç Höyük - Nerik Raporu, 2013). Yaklaşık 5000 yıllık bir geçmişe sahip olan yöre, Kalkolitik Dönem, Hititler, Kimmerler, İskitler, Pontus, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler Dönemi, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere tarih boyunca birçok devlet ve uygarlıkların içinde yer almıştır (Tellioğlu, 2014:1-13).

Vezirköprü yöresinde farklı dönemlere ait tümülüsler, ören yerleri ve höyüklerin yanı sıra, tarihi yapılar ve mekânlar bulunmaktadır. Ayrıca, yöre kültürünü yansıtan kırsal mimari örnekleri, el sanatı dokumalar, geleneksel giyim tarzları, yöresel lezzetler, yayla şenlikleri, yağmur duası, kaz sırası, bolluk aşısı gibi toplumsal ritüelleri ile kültür

turizmine kaynaklık edebilecek somut ya da somut olmayan çok sayıda kültürel ögeyi barındırmaktadır.



Şekil 1: Veziirköprü Yöresinin Lokasyon Haritası

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Veziirköprü yöresinin kültür turizm potansiyeline yönelik SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) ölçütlerinin belirlenerek SWOT matrisinin oluşturulması, SWOT matrisindeki karar seçeneklerinin uzman anketiyle desteklenen Analitik Hiyerarşi Yöntemiyle sayısallaştırılması ve SWOT ölçütlerinin temel kültür turizm kriterleriyle olan ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada elde edilen bulguların yöreye yapılacak turizm yatırımlarında ve yörenin turizm planlamasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bir yerin turizm potansiyelinin belirlenmesinde; arz, talep, rekabet ve pazar eğilimleri, güçlü ve zayıf yönlerinin araştırılması ile mevcut turizm koşullarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Soykan, 2003: 21). Yine, turizm stratejilerinin belirlenmesinde iç ve dış çevrenin etkin bir şekilde değerlendirildiği SWOT analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Veziirköprü yöresinde turizmin geliştirilmesi açısından, güçlü ve zayıf yönlerin analizi ve etkili çevre faktörlerinin oluşturduğu tehdit ve fırsatların belirlenmesi gerekmektedir.

Araştırma Yöntemi

Çalışmada öncelikle, yörenin turizm potansiyeli ile ilgili mevcut durumun anlaşılması, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi, yüz yüze olunan tehditler ve fırsatların daha net

görülmesini sağlayacak bir tabloyu ortaya koyacak SWOT matrisi oluşturulmuştur. SWOT matrisi oluşturulmasında, yörede (arazide) yapılan gözlem, inceleme ve görüşmelerden elde edilen bilgilerin yanı sıra, yöre ile ilgili; kitap, makale, bildiri, araştırma raporu, yüksek lisans ve doktora tezi gibi bilimsel çalışmalar ile Samsun Valiliği, Samsun İl Turizm Müdürlüğü, Vezirköprü Belediyesi ve Vezirköprü Kaymakamlığı'nın yöre turizminin geliştirilmesi için yapmış oldukları stratejik planların incelenmesi, yol gösterici olmuştur. Sonuçta, 9 güçlü yön, 6 zayıf yön, 6 fırsat ve 4 tehdit unsurundan oluşan SWOT matrisi hazırlanmıştır. Sözel (kalitatif) değerleri içeren SWOT analizinin daha doğru sonuçlar vermesi amacıyla yörenin turizm potansiyeline yönelik uzman anketi ile desteklenen Analitik Hiyerarşi Yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemin uygulanmasında, SWOT analizindeki tüm kriterleri sayısal olarak öncelik değerlerine göre sıralamak için faktörlerin ikili karşılaştırma matrisleri oluşturulmuştur. İkili karşılaştırma ile hiyerarşideki elemanların bir üst kademedeki elemana göre görece önemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Karşılaştırmada değer atamak için ise Saaty (1987:158) tarafından geliştirilen skala değeri 1-9 arasında olan ölçek kullanılmıştır (Tablo 1). Bu şekilde hazırlanan anket, Vezirköprü ile ilgili araştırmalar yapan uzmanların değerlendirilmesine sunulmuştur. Analitik Hiyerarşi Yöntemi, karar seçeneklerinin değerlendirilmesi ve seçilmesi sürecinde nitel ve nicel karar kriterlerinin de kullanılabilmesini sağlayan bir yöntemdir (Koçak, 2003: 67-77) ve mevcut bilgiler yardımıyla karar verme problemlerinin ortadan kaldırılmasında etkilidir. Aynı zamanda bu yöntem ile bir problemin çok kriterli öğelerinin öncelik durumu bir hiyerarşi içerisinde temsil edilmekte (Saat, 2000: 150, Doğan ve Gencan, 2013: 69-88), farklı kriterler birlikte değerlendirilerek, alternatifler arasından bir ya da birkaçına değerler atanmakta ve seçilmektedir. Diğer bir deyişle Analitik Hiyerarşi Yöntemi, her bir karar alternatifini, karar vericinin kriterlerini yakalama derecesine göre sıralamak için rakamsal değerler geliştirme ve karar vericinin tüm kriterlerini yakalayan en iyi alternatifi seçmekle, "Hangisini seçeceğiz?" veya "En iyisi hangisidir?" sorularına cevap bulunmasını sağlamaktadır (Russell & Bernard, 1998; Koçak, 2003: 67-77; Baltalar, 2015).

Çalışmada, Analitik Hiyerarşi Yöntemi'nin en güç aşamasını örneklem büyüklüğünün saptanması oluşturmuştur. Zira, yöreyle ilgili bilimsel çalışma yapmış bilim insanlarının tespiti ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek için en uygun örneklem

büyüklüğü ne olmalıdır? sorusuna kesin olarak yanıt vermek oldukça güçtür. Ancak bu çalışmada örneklem büyüklüğünün tespiti için uygulamada en çok kullanılan formüle göre (Kadak, 2006:28) yapılan hesaplamada araştırmaya konu olan topluluk (kitle) 100 olarak kabul edilmiş ve % 95 güven aralığında hesaplanan örneklem büyüklüğü 7,2 kişi olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre yöreyle ilgili; coğrafya, tarih, sanat tarihi, halk kültürü, turizm ve arkeoloji konularında bilimsel çalışma yapmış bilim insanları ile kamu ve sivil toplum örgütü temsilci ve yöneticilerine 35'ine anket formu gönderilmiş, anket formlarından 25 tanesi geri dönmüş ve bunlardan 24 tanesi değerlendirilmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan 24 anket formu güvenilir sonuçlar elde edebilmek için en uygun örneklem büyüklüğü olarak hesaplanan % 7,2 kişinin üstünde olduğu görülmüştür. Anketlerden elde edilen nicel veriler Microsoft Office Excel ve Expert Choice 11 yazılımları ile nicel verilere dönüştürülerek SWOT ölçütlerinin temel kültür turizm kriterleriyle olan ilişkileri analiz edilmiştir. Son aşamada ise anketlerin sonuçlarına göre Vezirköprü yöresinde kültür turizmi için çeşitli stratejiler geliştirilip öneri olarak sunulmuştur.

Tablo 1: Analitik Hiyerarşi Yöntemi Önem Skala Değerleri ve Tanımları

Skala Değeri	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önemli	İki seçenek eşit derecede öneme sahip
3	Biraz Önemli	Bir seçenek diğerine karşı biraz daha üstün
5	Kuvvetli Derecede Önemli	Bir seçenek diğerine karşı oldukça üstün
7	Çok Kuvvetli Derecede Önemli	Bir seçenek diğerine göre çok üstün
9	Kesin Önemli	Bir seçeneğin diğerinden üstün olduğunu gösteren kanıt çok büyük güvenilirliğe sahiptir
2,4,6,8	Ara Değerler	Uzlaşma gerektiğinde kullanılmak üzere iki ardışık yargı arasındaki değerler

Kaynak: Saaty,1987:158

Araştırma Bulguları

Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmine Yönelik Nitel (Sözel) SWOT Analizi

Bulguları

Çalışmada, Vezirköprü yöresinin turizm potansiyelinin belirlemek için arkeolojik ve tarihi yapı mirası, somut ve somut olmayan kültürel miras özellikleri, erişilebilirlik, ulaşım, alt yapı vb. özelliklerin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditlerinden

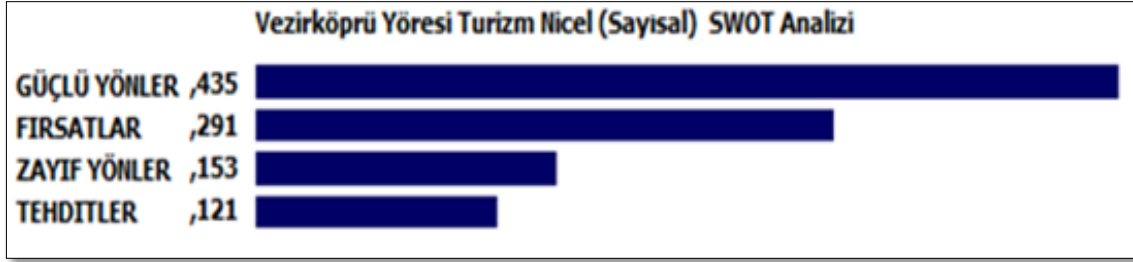
oluşan nitel SWOT analizi çıkarılmıştır. Yörenin nitel SWOT analizinin oluşturulmasında, sahada yapılan arazi çalışmaları, yerel halka uygulanan anketlerin sonuçları, yerel yöneticilerle yapılan görüşmeler, Vezirköprü Belediyesi ve Vezirköprü Kaymakamlığı'nın Stratejik planları ile Samsun İl Turizm Müdürlüğü'nün 2011-2023 Stratejik planı yol gösterici olmuştur. Değerlendirmeler sonucunda ise yörenin turizm potansiyeli ile ilgili 9 güçlü, 6 zayıf yön ile 6 fırsat ve 4 tehdit unsuru belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Vezirköprü Yöresi Turizm SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<p>G 1- Vezirköprü turizm merkezi ilan edilmesi</p> <p>G 2- Coğrafi konumu itibariyle farklı turizm merkezlerine yakınlığı (Havza, Ladik, Amasya vb.)</p> <p>G 3- Tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması (Cami, Kaya Mezarları, Korunmuş Sokak, Bedesten, Taşhan, Oymaağaç Höyüğü, Sivil mimari örnekleri vb.)</p> <p>G 4- Doğal değerlere sahip olması (Şahinkaya Kanyonu, ve Kayalı kanyonu, yaylalar, Kunduz ormanları, , İncesu fosil yatağı vb.)</p> <p>G 5- Yöresel el sanatları (semavercilik, bakırcılık ve kalaycılık, süpürgecilik, dokuma vb.).</p> <p>G 6- Yerel halkın misafirperver olması</p> <p>G 7- Kültürel turizme kaynak oluşturabilecek halk (yerel) kültür unsularının varlığı</p> <p>G 8- Kültür ve sanat festivallerinin varlığı (Kunduz Yayla şenliklileri)</p> <p>G 9- Vezirköprü'de yaşamış tarihe yön veren şahsiyetlerin varlığı (Köprülü Mehmet Paşa, Fazıl Ahmet Paşa vb.)</p>	<p>Z 1- Tanıtım eksikliği.</p> <p>Z 2- Turizm altyapısı ve üst yapısının yetersiz olması.</p> <p>Z 3- Turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği.</p> <p>Z 4- Turizm konusunda idari koordinasyon eksikliği.</p> <p>Z 5-Erişebilirlik yönünden ana ulaşım ağları üzerinde olmaması.</p> <p>Z 6- Yöreye ilgili bilimsel çalışmaların yetersiz olması.</p>
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<p>F 1-Doğal çevrenin korunmuş olması.</p> <p>F 2-Yöreye ait birçok soyut ve somut kültürel değerlerin varlığını sürdürmesi.</p> <p>F 3-Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı.</p> <p>F 4-Yerel halkın turizme sıcak bakması.</p> <p>F 5-Turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı.</p> <p>F 6-Son yıllarda kültür turizmine olan ilginin artması.</p>	<p>T 1-Turizmin kültürel yozlaşmaya sebebiyet vermesi</p> <p>T 2-Turizmle birlikte çevre kirliliği, trafik ve gürültü gibi sorunların ortaya çıkması.</p> <p>T 3-Turizmle birlikte doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması</p> <p>T 4-Ekonomik olarak turizmin pahalılığa neden olması</p>

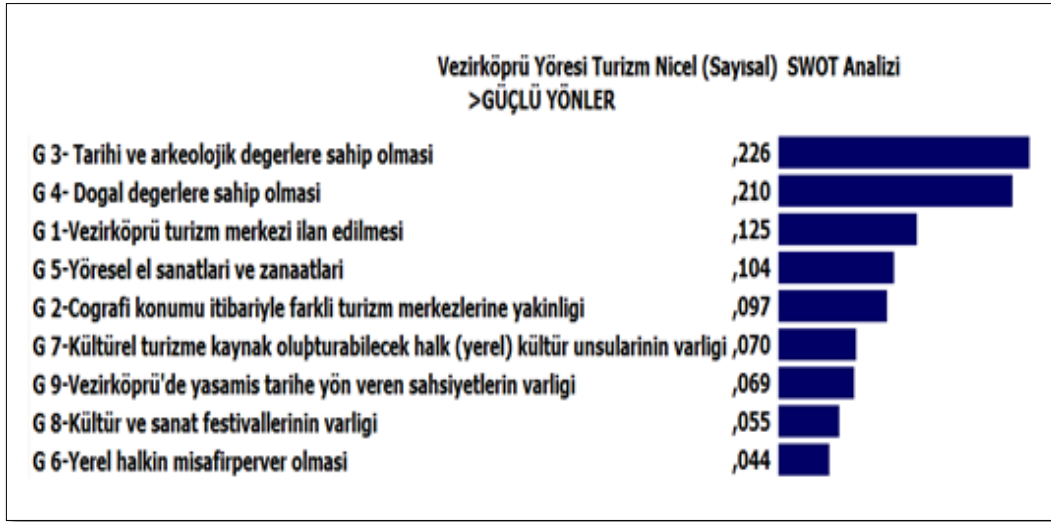
Vezirköprü Yöresinde Kültür Turizmine Yönelik Nicel (Sayısal) SWOT Analizi Bulguları

Sayısal SWOT analizi sonucunda elde edilen bulgulardan genel SWOT gruplarının ikili karşılaştırma matrisinin ortalama tutarlılık oranı (TO) 0.07 olarak bulunmuştur. Genellikle tutarlılık oranı %10 yani 0.10'dan daha küçükse matrisin tutarlı olduğu kabul edilir (Saaty, 1980). Çalışmanın yönteminde kullanılan sayısal SWOT tekniği, elde edilen sonuçlara göre tutarlı bir yapı göstermektedir. Dört SWOT ana grubundan "Güçlü Yönler" 0.435'lik bir ortalama değer olarak ilk sırada yer almıştır. "Fırsatlar" 0.291 ile ikinci sırada, "Zayıf Yönler" 0.153 ile üçüncü sırada ve "Tehditler" 0.121 değeri ile son sırada yer almıştır (Şekil 1). Güçlü yönler ve fırsatların ilk iki sırada yer alması sahanın kültür turizm açısından önemli potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.



Şekil 1: Sayısal SWOT Gruplarının SWOT Genel Öncelik Sıralaması.

Vezirköprü yöresinin 9 güçlü yönünden G3'ün (Tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması) yerel öncelik değeri **0,226** bulunarak güçlü yönler kategorisinde ilk sırada yer almıştır. G8 (Kültür ve sanat festivallerinin varlığı) ve G6 (Yerel halkın misafirperver olması) faktörleri 0.055 ve 0,044 yerel öncelik değeri olarak 9 güçlü yön içerisinde son iki sırada yer almışlardır. Güçlü yönlerin kendi içerisinde karşılaştırılma matrisinin tutarlılık oranı (TO) 0.08 bulunarak matrisin tutarlı olduğu ispatlanmıştır (Şekil 2).



Şekil 2: Sayısal SWOT Gruplarından Güçlü Yönlerin Genel Öncelik Sıralaması.

Tespit edilen 6 zayıf yönden Z3 (Turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği), yerel öncelik değeri **0.228** olarak bulunmuş ve zayıf yönler içerisinde ilk sırada yer almıştır. Z6 (Yöreye ilgili bilimsel çalışmaların yetersiz olması) faktörü ise 0,101'lik yerel öncelik değeri ile zayıf yönler grubunda son sırada yer almıştır. Zayıf yönlerin kendi içerisinde oluşturulan karşılaştırma matrisinin tutarlılık oranı (TO) 0.02 olarak bulunarak matrisin tutarlı olduğu görülmüştür (Şekil 3).

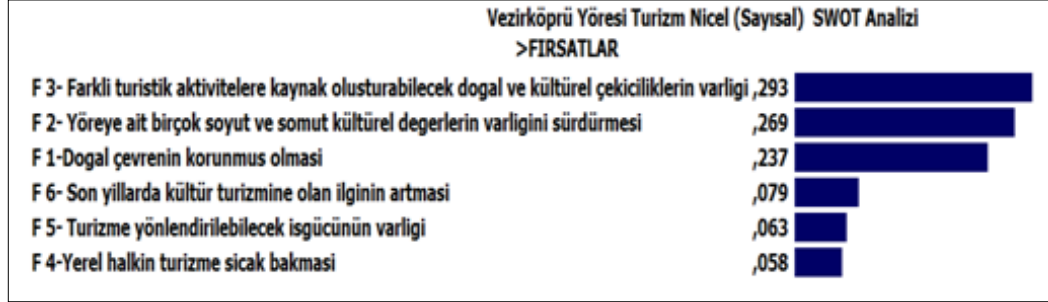
50



Şekil 3: Sayısal SWOT Gruplarından Zayıf Yönlerin Genel Öncelik Sıralaması.

Sahanın 6 fırsatından birisi olan F3 (Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı) **0.293** yerel öncelik değeri ile ilk sıraya yerleşmiştir. Son sırada ise 0.058 yerel öncelik değeri ile F4 (Yerel halkın turizme sıcak

bakması) faktörü yer almıştır. Fırsatlar grubunun kendi içerisindeki tutarlılık oranı (TO) 0.01 bulunarak matrisin tutarlılığı kanıtlanmıştır (Şekil 4).



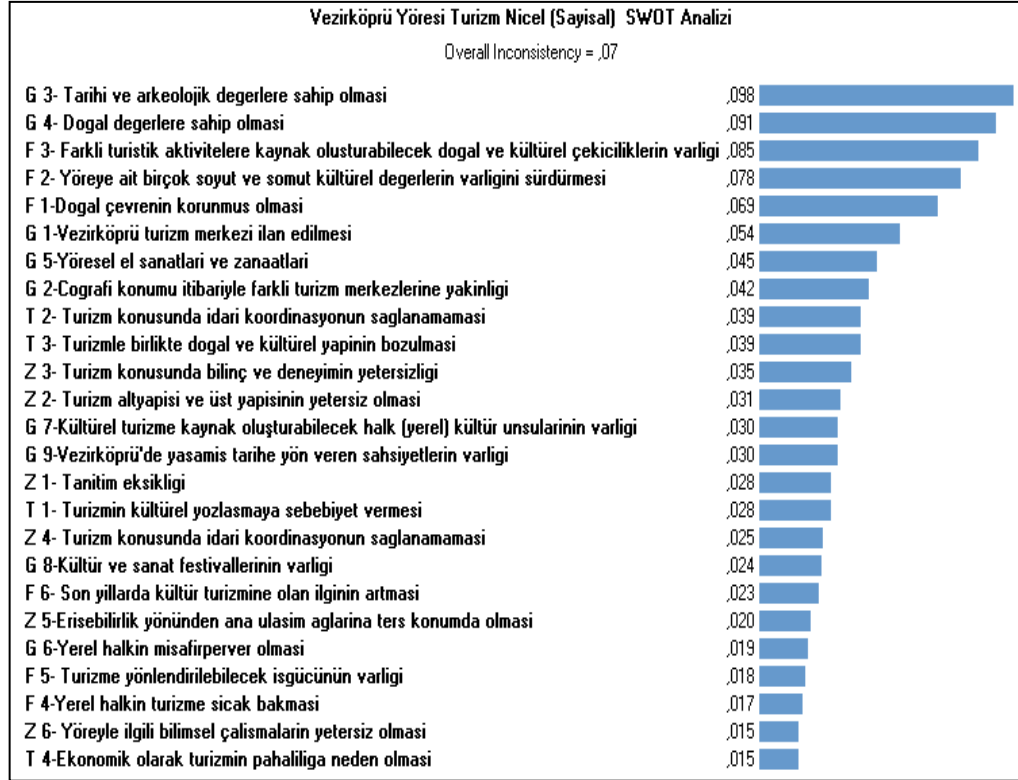
Şekil 4: Sayısal SWOT Gruplarından Fırsatların Genel Öncelik Sıralaması.

Uzman anketiyle desteklenen Analitik Hiyerarşi Yöntemi sonuçlarına göre; 4 tehdit arasında **0.321**'lik bir yerel öncelik değeri alan T2 (Turizmle birlikte çevre kirliliği, trafik ve gürültü gibi sorunların ortaya çıkması) ve T3 (Turizmle birlikte doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması) faktörleri önem açısından ilk sırada yer alırken, son sırada 0.122 ile T4 (Ekonomik olarak turizmin pahalılığa neden olması) faktörü yer almıştır. Tehditlerin kendi içerisindeki tutarlılık oranı (TO) 0.09 bulunmuş ve matrisin tutarlı olduğu kabul edilmiştir (Şekil 5).



Şekil 5: Sayısal SWOT Gruplarından Tehdit Unsurlarının Genel Öncelik Sıralaması.

Sonuç olarak, sahanın sözel SWOT analizinin tüm faktörleri, Analitik Hiyerarşi Yöntemi'yle sayısal hale getirilmiş ve öncelik sıralamasına konulmuştur. Sonraki aşamada ise, elde edilen sayısal değerler kültür turizm kriterlerine göre değerlendirilerek Vezirköprü yöresinin kültür turizm açısından uygunluğu belirlenmiştir (Şekil 6, Tablo 3).



Şekil 6: Sayısal SWOT Analizi Faktörlerinin Genel Öncelik Sıralaması

52

Tablo 3: Vezirokprü Yöresi Nicel (Sayısal) SWOT Analizi Bulguları.

SWOT Grupları	Ortalama Grup Öncelik Değerleri	SWOT Alt Faktörleri	Tutarlılık Oranları	Yerel Öncelik Değerleri	Genel Öncelik Değerleri		
Güçlü Yönler	0.435	G 1- Vezirokprü turizm merkezi ilan edilmesi	0.07	0,125	3	0,054	6
		G 2- Coğrafi konumu itibarıyla farklı turizm merkezlerine yakınlığı (Havza, Ladik, Amasya vb.)		0,097	5	0,042	8
		G 3- Tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması (Cami, Kaya Mezarları, Korunmuş Sokak, Bedesten, Taşhan, Oymağaç Höyüğü, Sivil mimari örnekleri vb.)	0.07	0,226	1	0,098	1

	0.435	G 4- Doğal değerlere sahip olması (Şahinkaya Kanyonu, yaylalar, Kunduz ormanları, Kayalı kanyonu, İncesu fosil yatağı)		0,210	2	0,091	2
		G 5- Yöresel el sanatları (semavercilik, bakırcılık ve kalaycılık, süpürgecilik, dokuma vb.).		0,104	4	0,045	7
		G 6- Yerel halkın misafirperver olması		0,044	9	0,019	18
		G 7- Kültürel turizme kaynak oluşturabilecek halk (yerel) kültür unsularının varlığı		0,070	6	0,030	12
		G 8- Kültür ve sanat festivallerinin varlığı (Kunduz Yayla şenliklileri)		0,055	8	0,024	15
		G 9- Vezirköprü'de yaşamış tarihe yön veren şahsiyetlerin varlığı (Köprülü Mehmet Paşa, Fazıl Ahmet Paşa vb)		0,069	7	0,030	12
		Toplam	= 1				
Zayıf Yönler	0.153	Z 1- Tanıtım eksikliği.	0.07	0,180	3	0,028	13
		Z 2- Turizm altyapısı ve üst yapısının yetersiz olması.		0,201	2	0,031	11
		Z 3- Turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği.		0,228	1	0,035	10

Tablo 3 (Devam): Vezirköprü Yöresi Nicel (Sayısal) SWOT Analizi Bulguları.

Zayıf Yönler		Z 4- Turizm konusunda idari koordinasyon eksikliği.		0,162	4	0,025	14
		Z 5- Erişebilirlik yönünden ana ulaşım ağları üzerinde olmaması.		0,129	5	0,020	17
		Z 6- Yöreye ilgili bilimsel çalışmaların yetersiz olması.		0,101			
		Toplam		= 1	6	0,015	21
Fırsatlar	0.291	F 1- Doğal çevrenin korunmuş olması.	0.07	0,237	3	0,069	5
		F 2- Yöreye ait birçok soyut ve somut kültürel değerlerin varlığını sürdürmesi.		0,269	2	0,078	4

		F 3- Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı.		0,293	1	0,085	3
		F 4-Yerel halkın turizme sıcak bakması.		0,058	6	0,017	20
		F 5- Turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı.		0,063	5	0,018	19
		F6-Son yıllarda kültür turizmine olan ilginin artması.		0,079	4	0,023	16
		Toplam	=1				
Tehditler		T 1-Turizmin kültürel yozlaşmaya sebebiyet vermesi		0,235	2	0,028	13
		T 2-Turizmle birlikte çevre kirliliği, trafik ve gürültü gibi sorunların ortaya çıkması.		0,321	1	0,039	9
		T 3- Turizmle birlikte doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması		0,321	1	0,039	9
		T 4-Ekonomik olarak turizmin pahalılığa neden olması	0.07	0,122			
Toplam	=1	Toplam	=1		3	0,015	21
Dört SWOT gurubunun ikili karşılaştırılma Tutarlılık Oranı (TO): 0.07							Toplam =1

SWOT Ölçütlerinin Temel Kültür Turizm Kriterleriyle Olan İlişkisi

Vezirköprü yöresinin turizm yatırımları ve pazarlaması açısından önceliklerini belirlemek için erişilebilirlik durumu, kültürel kaynaklarının çeşitliliği ve özgünlüğü, doğal kaynakların yapısı, planlama, tanıtım ve organizasyon, sosyo-ekonomik yapı, sosyo-kültürel yapı, idari yapı, alt yapı - üst yapı ve turistik durum olmak üzere 8 adet temel kültür turizm kriteri belirlenmiştir. Bu kültür turizm kriterleri sayısal SWOT analizi sonuçlarıyla ilişkilendirilerek Vezirköprü yöresinin kültür turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Vezirköprü yöresinin kültür turizmine kaynak oluşturacak değerlerin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri bu kriterler temel alınarak ayrıntılı olarak listelenmiş ve sonuç olarak bir değerlendirme tablosu oluşturulmuştur.

Erişilebilirlik: Genel olarak çekiciliği yüksek olan turizm merkezlerinin pazardaki hedef kitleye olan yakınlığı ve onlara düşük maliyetle ulaşılabilme olanağını olarak

bilinmektedir. Turizm bölgesine ve kaynağına erişilebilirlik durumu o bölge veya kaynak için önemli kriterlerden birisidir. Ancak, üst ve orta grup için ulaşılabilirliğin bir çekicilik faktörü olması ile düşük maliyet arasında fazla bir ilişki bulunmamaktadır (Kozak, vd., 2001:47). Zira kültür turizmine katılan kültür avcıları için ulaşılabilirlikte öne çıkan faktör paradan çok zamandır. Büyükşehirlere yakın olan turizm merkezleri turistik akışın hızlı olduğu yerlerdir. Bu nedenle turistik ürünlerin başarılı olarak pazarlanmasında ulaşılabilirliğin; uzaklık açısından yakın, zaman açısından kısa ve maliyetler açısından ucuz olmaları gerekmektedir (Kozak, 2012:44). Vezirköprü Yöresi bulunduğu coğrafi konum itibariyle ana ulaşım arterlerine uzak olduğu düşünülse de Samsun-Ankara yoluna 26, Samsun'a 100 ve Merzifon havaalanına 50 km uzaklıkta bulunmaktadır. Yani kültür turistleri için nispeten ulaşılabilir bir konumda bulunmaktadır.

Vezirköprü yöresinin, coğrafi konumu itibariyle farklı turizm merkezlerine yakınlığı (Havza, Ladik, Amasya vb.) (G2), erişilebilirlik açısından güçlü bir yön olarak belirlenmiştir. Erişilebilirlik yönünden ana ulaşım ağları üzerinde olmaması (Z5) ise yörenin zayıf yönü durumundadır.

Kültürel kaynaklarının çeşitliliği ve özgünlüğü: Temel bir özellik olarak kabul gören bu çeşitliliğin, yalnız korunması değil, geliştirilmesi de turizmin gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Hem kültürler hem de bunlara bağlı yaşam biçimleri için bu çeşitlilik, mekan ve zaman boyutuyla kendini gösterir. Kültürler ve toplumlar, miraslarını oluşturan ve korunması gereken somut ve soyut anlatım biçimleriyle kendilerini ifade ederler. Turizme katılanların başka yerleri ziyaret etmelerindeki temel neden, kendilerinde olmayanı görmek, kendilerinde olmayanı yemek, kendileri ve yakınları için hediyeler almak hatta farklı iklim, farklı bitki örtüsü ve farklı insanlar tanımaktır. Tekstil ürünü satın alan turistler üzerinde yapılan bir araştırmada % 68'inin satın aldıkları mallarda ülke kültürünü yansıtan tasarımlar aradıkları belirlenmiştir (Öter, 2010:180). Ülke ve yöre kültürünü yansıtan ürünleri satın alma eğilimi genel olarak bütün turistik alışverişlerde baskın bir unsur olarak görülmektedir. Vezirköprü yöresi, sahip olduğu kültürel kaynaklarının çeşitliliği ve özgünlüğü kültür turizmi açısından avantajdır. Turizm yoluyla kırsal kalkınma için katma değer oluşturacak niteliktedir.

Yörenin tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması (Cami, Kaya Mezarları, Korunmuş Sokak, Bedesten, Taşhan, Oymağaç höyüğü, Sivil mimari vb.) (G3), yöresel el sanatları ve zanaatları (semavercilik, bakırcılık ve kalaycılık, süpürgecilik, dokuma vb) (G5), kültürel turizme kaynak oluşturabilecek halk (yerel) kültür unsularının varlığı (G7), Vezirköprü'de yaşamış tarihe yön veren şahsiyetlerin varlığı (Köprülü Mehmet Paşa, Fazıl Ahmet Paşa vb.) (G9) kültürel kaynaklarının çeşitliliği ve özgünlüğü açısından güçlü yönler olarak belirlenmiştir. Yöreye ait birçok soyut ve somut kültürel değerlerin varlığını sürdürmesi (F2) kültürel kaynaklarının çeşitliliği ve özgünlüğü açısından fırsat oluştururken turizmle birlikte doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması (T3) yöre için tehdit unsuru durumundadır.

Doğal Kaynaklar: Bir sahada turizm bölgesi oluşturmak için gerekli önemli kriterlerden birisidir. Doğal çevrenin farklılığı kültüre yansımakta, kültür hem doğal çevreyi hem de toplumu etkilemekte ve etkilenmektedir. Farklı çevrelerde farklı kültürlerin ortaya çıkması, kültürleri tanıma isteğini gündeme getirmiş, bu durum eğlenme-dinlenme talebi ile birlikte turizmin gelişmesine, coğrafya-kültür ve turizm arasındaki ilişkinin güçlenmesine neden olmuştur (Emekli, 2006:51). Globalleşen turizm hareketleri karşısında sürdürülebilir kalkınma bileşenleri içinde doğal ve beşeri unsurların yer aldığı bütünleşik turizm yaklaşımı önemli yer tutmaktadır. 2011-2023 Samsun Turizm Master Planı'nda kabul gören bütünleşik turizm yaklaşımına göre hazırlanan tur planlarında "Samsun Güney Bölgesi" içinde yer alan Vezirköprü yöresinin doğal çekicilikleri ile tarihi ve kültürel çekicilikleri bir bütün olarak sunulmaktadır.

Vezirköprü yöresinin sahip olduğu Şahinkaya Kanyonu, Kunduz Ormanları, Kayalı Kanyonu, İncesu fosil yatağı gibi doğal çekicilikleri (G4), kültür turizmine destek oluşturacak yörenin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Doğal çevrenin korunmuş olması (F1) Vezirköprü yöresi için önemli bir fırsattır. Fakat yörede gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinde çevre kirliliği, trafik ve gürültü gibi sorunların ortaya çıkması (T2) dikkate alınması gereken bir diğer tehdit unsurudur.

Planlama, tanıtım ve organizasyon: Turizm faaliyetlerinin ulusal ve bölgesel düzeyde gelişebilmesi ve sürdürülebilir turizm için öncelikli kriterlerden biridir. Bir bölgenin Kültür ve Turizm Merkezi olarak ilan edilebilmesi öncelikle bölgede bir turizm gelişim

senaryosu oluşturulması, oluşturulacak senaryo bağlamında hedef kitlenin tanımlanması, doğal-kültürel çekiciliğe sahip alanlarda turizm faaliyetleri ve yatırım fizibilitesi açısından cazip bölgelerin ve aksların tespit edilmesi, tüm paydaşların sürece dahil olmasıyla gerçekleştirilebilecektir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Kültürel turizm iyi bir planlama, tanıtım ve organizasyonu gerektirir. Kültürel çekiciliği turistik ürün haline getirmek, imaj ve marka yapmak planlama ve tanıtım çalışmalarını gerektirmektedir.

Tarihi ve kültürel kaynakların çeşitliliği ve özgünlüğüne rağmen tanıtım eksikliği (Z1) ve yöreyle ilgili bilimsel çalışmaların yetersiz olması (Z6) Vezirköprü yöresinin planlama, tanıtım ve organizasyon açısından göz ardı edilemeyecek zayıf yönleri olarak belirlenmiştir.

Sosyo-ekonomik yapı: Bir bölgede turizmin gelişiminde, turistik ürünün talep edilmesinde ve sunulmasında önemli bir çekicilik unsuru oluşturmaktadır. Turistik ürünün fiyatı, ulaşım ve konaklama ücretleri, genel ekonomik durum, alt yapı olanakları ve turizm endüstrisinin durumu ekonomik kriterlerden bazılarıdır. Turizm hareketlerinin sosyo-ekonomik yapı üzerinde olumlu veya olumsuz etkilerinin olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Turist çeken bölgelerdeki sosyo-ekonomik yapının, turizm hareketlerinin gelişmesiyle birlikte değişmeye başladığı bir süre sonra istihdam ve yerel kalkınmayla birlikte insanların statü ve rollerinde de değişmeler olmaktadır (Özdemir vd., 2000:79). Turizme altyapı oluşturabilecek ekonomik faaliyetler kültür turizm planlaması yapılırken dikkate alınması gereken unsurlardır.

Vezirköprü yöresinin kültür turizmi için, yöresel yemek kültürü (**G6**) yörenin güçlü yönlerindedir. Genç ve dinamik nüfus yapısı ve turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı (**F5**) yöre turizmi için bir fırsat oluşturmaktadır. Ancak ekonomik olarak turizmin pahalılığa neden olması (**T4**) yöre insanının alım gücüne yapacağı olumsuz etki ile bir tehdit unsuru oluşturmaktadır.

Sosyo-kültürel yapı: Seyahat edilecek yerlerin belirlenmesinde doğal unsurlar kadar önemlidir. Sosyo-kültürel unsurları oluşturan değerler arasında gelenek ve görenekler, kültürel varlıklar, tarihi yerler, siyasal yapı, eğitim durumu ve şehirleşme düzeyi gelmektedir. Kültürel yapı, doğal unsurları destekleyen bir özellik göstermekle birlikte, tek başına da turistik çekicilik özelliği gösterebilmektedir. Turizm sadece ekonomik bir

olay değil, sosyal, kültürel, coğrafi, siyasal yönleri de olan, toplumu ve sosyal yapıyı etkisi altına alan ulusal ve uluslararası platformdaki harekettir (Civelek, 2010:331-350). Gerek ülke için gerekse ülkeler arasında büyük insan kitleleri; dinlenmek, yeni yerler görmek, değişik kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler. Yani turizm olayı, bireyleri ve insan topluluklarını içeren bir olaydır.

Vezirköprü yöresi, kültürel kaynaklar bakımından zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Kültürel turizmine kaynak oluşturabilecek halk (yerel) kültür unsularının varlığı, kültür ve sanat festivallerinin varlığı (G8), yerel halkın misafirperver olması (G6) Vezirköprü yöresinin en güçlü yönüdür. Yörede çeşitli dönemlere ait sivil, dini ve sosyal mimari yapı ve korunmuş sokaklar mevcuttur. Birçok kültürel değer varlığını sürdürmesi, yerel halkın turizme sıcak bakması (F4) ve son yıllarda kültür turizmine olan ilginin artması (F6) yörenin fırsatlarıdır. Çünkü günümüzde turizm faaliyetleri artık kültürel tema çerçevesinde daha fazla talep görmektedir. Yeni turist profilinde turistlerin farklı kültürleri tanıma, yaşama, yöresel yemekleri tatma isteği, kültür ve sanat festivallerine, geleneksel el sanatları üretimine ve tarımsal faaliyetlere katılma istekleri ağır basmaktadır. Turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği yörenin zayıf yönünü oluştururken (Z3), turizmin kültürel yozlaşmaya sebebiyet vermesi kaygısı (T1) ise tehdit unsuru olarak görülmektedir.

İdari yapı: Kültürel değerlerin yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesinin önlenmesi, turizm kaynaklarının yöre ülke ekonomisine katkı sağlayacak şekilde değerlendirmesi gibi birçok konu önemli bir unsurdur. Sahada turizm için bütün olanaklar uygun olsa da idari alanda senkronize politikalar yürütülmediği takdirde o sahada turizmin gelişmesine olanak olmadığı bilinmelidir. Bu nedenle turizm planlamalarında idari yapıya çok önemli yükümlülükler düşmektedir.

Vezirköprü yöresinin turizm merkezi ilan edilmesi (G1) güçlü bir yöndür. Turizm konusunda idari koordinasyon eksikliği (Z4) ve tanıtım eksikliği yönetsel anlamda zayıf yönleridir. Özellikle potansiyele uygun planlamanın olmayışı önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Turistik durum: Mevcut turistik alt ve üst yapı, turistik çekiciliklerin ve aktivitelerin çeşitliliği gibi bileşenler bir bölgenin turistik durumunu ifade etmektedir. Vezirköprü yöresinde turizm altyapısı ve üst yapısının yetersiz olması (Z2) yörenin zayıf yönünü oluşturmaktadır. Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı (F3) ise yörenin kültür turizmi için fırsat oluşturmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Sayısal SWOT Analizi Bulgularının Kültür Turizm Kriterleriyle İlişkisi.

SWOT Grupları	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
Kriterler				
Erişilebilirlik	G 2- Coğrafi konumu itibariyle farklı turizm merkezlerine yakınlığı (Havza, Ladik, Amasya vb)	Z 5- Erişilebilirlik yönünden ana ulaşım ağları üzerinde olmaması		
Kültürel Kaynakların Çeşitliliği ve Özgünlüğü	G 3- Tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması; Cami, Kaya Mezarları, Korunmuş Sokak, Bedesten, Taşhan, Oymağaç Höyüğü, Sivil mimari G 5- Yöresel el sanatları (semavercilik, bakırcılık ve kalaycılık, süpürgecilik, dokuma vb). G 7- Kültürel turizme kaynak oluşturabilecek halk (yerel) kültür unsularının varlığı G 9- Vezirköprü'de yaşamış tarihe yön veren şahsiyetlerin varlığı (Köprülü Mehmet Paşa, Fazıl Ahmet Paşa vb)		F 2- Yöreye ait birçok soyut ve somut kültürel değerlerin varlığını sürdürmesi.	T 3 - Turizmle birlikte doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması
Doğal Kaynakların Yapısı	G 4- Doğal değerlere sahip olması (Şahinkaya Kanyonu, yaylalar, Kunduz ormanları, Kayalı kanyonu, İncesu fosil yatağı)		F 1- Doğal çevrenin korunmuş olması.	
Planlama, Tanıtım ve Organizasyon		Z 1- Tanıtım eksikliği. Z 6- Yöreye ilgili bilimsel çalışmaların yetersiz olması.		T 2- Turizmle birlikte çevre kirliliği, trafik ve gürültü gibi sorunların ortaya çıkması.

Tablo 4 (Devam): Sayısal SWOT Analizi Bulgularının Kültür Turizm Kriterleriyle İlişkisi.

Sosyo-Ekonomik Yapı			F 5- Turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı.	T 4- Ekonomik olarak turizmin pahalılığa neden olması
Sosyo-Kültürel Yapı	G 6-Yerel halkın misafirperver olması G 8-Kültür ve sanat festivallerinin varlığı (Kunduz Yayla şenliklileri)	Z 3- Turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği.	F 4-Yerel halkın turizme sıcak bakması. F 6-Son yıllarda kültür turizmine olan ilginin artması.	T 1- Turizmin kültürel yozlaşmaya sebebiyet vermesi
İdari Yapı	G 1-Vezirköprü turizm merkezi ilan edilmesi	Z 4- Turizm konusunda idari koordinasyon eksikliği.		
Altyapı - Üst Yapı ve Turistik Durumu		Z 2- Turizm altyapısı ve üst yapısının yetersiz olması.	F 3- Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı.	

Sonuç

Bir yerin turizm potansiyelinin ölçümü arz, talep, rekabet ve pazar eğilimleri ile araştırılan yerin güçlü ve zayıf yönlerinin araştırılması ile mevcut turizm koşullarının değerlendirilmesine bağlıdır. Bu çalışma ile Vezirköprü yöresinin kültür turizm potansiyeli ve bu potansiyelin yöre turizminde nasıl değerlendirilebileceği konusunda yöre turizmiyle ilgili sözel ve sayısal SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) analiz sonuçları ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, turizm yatırım ve stratejileri konusunda daha sağlıklı kararlar alınmasına yardımcı olacaktır.

Sözel ve sayısal SWOT analizi sonuçlarına göre uzmanlar; Vezirköprü yöresinin turizm açısından güçlü yönlerin ve fırsatların, zayıf yönler ve tehditlere göre oldukça avantajlı olduğu vurgulanmaktadır. Yörenin turizm açısından en güçlü yönü; tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olması olarak belirlenmiştir. Farklı turistik aktivitelere kaynak oluşturabilecek doğal ve kültürel çekiciliklerin varlığı önemli bir fırsat olarak

gösterilirken, turizm konusunda bilinç ve deneyimin yetersizliği en zayıf yön olarak ortaya çıkmaktadır. Yörede turizmin gelişmesiyle, çevre kirliliği, trafik, gürültü gibi çevre sorunları ve doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulması gibi sorunların ortaya çıkması tehdit olarak görülmektedir.

Analitik Hiyerarşi Yöntemi sonuçlarında güçlü yönler ve fırsatların ilk iki sırada yer alması ve en güçlü yön olarak tarihi ve arkeolojik değerlere sahip olmasının belirlenmesi, sahanın kültür turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu potansiyeli değerlendirmeye yönelik bir strateji geliştirilmesine ve planlama yapılmasına ihtiyaç vardır. Yörede turizmi geliştirecek yatırımlara öncelik verilmelidir. Ayrıca, yöre halkına turizm konusunda bilinç ve deneyim kazandıracak uygulamalara önem verilmesi, doğal, tarihi ve arkeolojik yapının bozulmasını önleyecek çalışmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ali Yılmaz, *Turizm Coğrafyası*, (Editör: Semra Günay Aktaş), Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir, 2016; s. 61: ISSN: 978-975-06-1950-2
- Aydın Kocak, "Yazılım seçiminde Analitik Hiyerarşi Yöntemi Yaklaşımı ve Bir Uygulama", *Ege Academic Review*, 2003; 3 (1), s. 67-77.
- Ayşe Civelek, "Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 2010; 13.(1-2), s. 331-350.
- Ayşe Durgun, "Isparta Turizminin SWOT Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007; 3, (5), s. 93-109.
- Esin Güler Kadak, "Türkiye’de AHP Tekniğinin Performans Değerlendirmedeki Yeri ve İlaç Dağıtım Sektöründe Uygulanması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*; Adana, 2006.
- Fusun Soykan, "Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi", *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu Kitabı*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2003; s. 17-23.
- Gözde Emekli, "Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm", *Ege Coğrafya Dergisi*, 2006; 15, s. 51-59.
- Hasan Baltalar, *Analitik Hiyerarşi Süreci ve Kullanımı*, Erişim: 12 Ocak 2015, <http://www.hasanbaltalar.com/index.php?id=43>, 2008.
- İbrahim Tellioğlu, "Türklerin Karadeniz'e Çıkışında Vezirköprü-Havza-Ladik Hattının Önemi", (Editör: Cevdet Yılmaz.), *Vezirköprü Araştırmaları Kitabı*, Samsun: Vezirköprü Belediyesi Yayınları, 2014; s.1-13: ISBN:978-975-94391-1-8.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Türkiye Turizm Stratejisi (2023)", Ankara, 2007; <https://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0> Erişim: 26 Kasım 2015.
- Mehmet Özdemir, M. İlhan Gürkan, Mehmet Kıral, "Turizm Hareketinin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi: Belek, Karpas ve Girne Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2000; 2, s. 79-84,
- Mesiha Saat, "Çok amaçlı Karar Vermede Bir Yaklaşım: Analitik Hiyerarşi Yöntemi" *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2000; s. 49-162.
- Nazmi Kozak, *Genel Turizm Bilgisi*, (Editör: Meryem A. Kozak), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012; s. 44: ISSN: 978-975-06-1141-4.

Nazmi Kozak, Meryem A. Kozak, Metin Koza, *Genel turizm, ilkeler-kavramlar*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2000; s.47: ISSN: 689-447-991784-2.

Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler-Bölgeler*, Çantay Kitabevi: İstanbul, 2007, ss: 80, ISSN: 978-975-72-0618-0.

Nuri Özgür Doğan, Seda Gencan, "Seyahat Acentası Yöneticilerinin Bakış Açısıyla En Uygun Otel Seçimi: Bir Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) Uygulaması", *Erciyes üniversitesi iktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013; 41, s. 69-88.

Oymaağaç Höyük - Nerik Raporu (2013). *Yıllık rapor*. Erişim: 10 Şubat 2015,http://www.nerik.de/downloads/Oymaagac_Son_rapor_2013.pdf